

УДК 371.135 + 371.212

Тетяна Зорочкіна

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID ID 0000-0002-6321-0852

Наталія Зобенько

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID ID 0000-0003-3833-958X
DOI 10.24139/2312-5993/2023.10/081-094

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано доцільність проведення своєчасної превентивної роботи в закладах освіти з метою попередження відхилень у поведінці учнів молодшого шкільного віку.

Особлива увага звертається на підготовку майбутніх педагогів до превентивної діяльності з молодшими школярами в закладах загальної середньої освіти. Зокрема, аналізується структура підготовки здобувачів вищої освіти до превентивної педагогічної діяльності, яка об'єднує такі складники: освітній; організаційний; дидактичний; особистісний; технологічний. Схарактеризовано зміст, продуктивність підготовки майбутніх педагогів до превентивної професійної діяльності з молодшими школярами. В основі превентивної діяльності лежить особистісний підхід до її організації. При цьому цілісність і позитивна тенденція розвитку особистості забезпечується превентивним характером педагогічної діяльності, створенням умов для самовираження кожного учня. Зазначено, що особливістю превентивної діяльності є гуманізація освітнього процесу.

Ключові слова: *превентивна діяльність, підготовка майбутніх педагогів до превентивної діяльності, молодші школярі, заклади загальної середньої освіти, організація освітнього процесу, технологізація освітнього процесу, психологічна підтримка, педагогічна допомога, напрями підготовки до превентивної діяльності у вищій школі, теоретична та практична підготовка.*

Постановка проблеми. Проблема збільшення кількості дітей молодшого шкільного віку з порушеннями в поведінці зумовлена недостатнім рівнем здійснення превентивної діяльності негативних проявів у їх поведінці, неврахуванням суб'єкт-суб'єктних відносин учасників освітнього процесу.

Заважимо, що успішна діяльність закладів загальної середньої освіти стає неможливою без кваліфікованої підготовки педагога до превентивної роботи з учнями різних вікових категорій, різним рівнем підготовленості до школи й розвиненості загально навчальних здібностей. Саме професійна підготовка майбутніх педагогів до превентивної діяльності визначається насамперед соціальним замовленням.

Майбутній учитель початкової школи має бути готовим до нових викликів освіти і спроможним швидко адаптуватися до змін, здійснювати превентивну діяльність у закладах загальної середньої освіти.

Превентивне виховання передбачає науково обґрунтовані та своєчасно вжиті заходи, які спрямовані на запобігання різного роду відхилень (порушень) – соціальних, моральних, педагогічних.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема професійної підготовки майбутніх педагогів до превентивної діяльності в умовах воєнного стану потребує поглибленого дослідження з урахуванням її значущості та складності. За останні роки психолого-педагогічна та соціальна робота збагатилися численними науковими доробками щодо проведення превентивної роботи дітьми з урахуванням ключової ознаки вразливості, специфіки підготовки майбутніх учителів початкових класів до виховної роботи (В. Баженов, Н. Бібік, О. Біда, Є. Лодатко, В. Шпак; морального виховання молодших школярів (О. Богданова, О. Кучерявий, Н. Лавриченко, О. Матвієнко). Різні аспекти підготовки вчителів початкових класів до професійної діяльності досліджують Т. Бережинська, А. Білокур, Г. Дядченко, Є. Кишкар, Л. Красюк, О. Ліннік, І. Мозуль, Л. Пузанова, О. Хващевська та інші.

Модернізацію підготовки вчителів початкових класів з акцентування на розширенні змісту професійної підготовки через ознайомлення з теоретичними засадами превентивної педагогіки досліджують Н. Андросова, Н. Білоконна, А. Білокур, Т. Довга, Г. Дядченко, Є. Кишкар, Л. Красюк, О. Ліннік, О. Пометун, О. Хващевська, В. Шпак та ін. Незважаючи на значні досягнення у вивченні даної проблеми, практика свідчить про те, що недостатньо обґрунтованими й дослідженими залишаються питання підготовки майбутніх педагогів до превентивної діяльності з молодшими школярами в закладах загальної середньої освіти.

Мета статті. Актуальність окресленої загальної проблеми сприяє визначенню мети дослідження, що полягає в теоретичному обґрунтуванні особливостей здійснення підготовки майбутніх учителів початкових класів до превентивної діяльності з молодшими школярами в закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Проблема превентивності завжди була і є пріоритетною в системі психолого-педагогічних, медичних, правових, соціологічних досліджень у різних країнах світу. У нових умовах соціально-формуєча, виховна місія школи не ліквідується, а

навпаки, повинна відчутно посилитися. У дослідженнях українських науковців І. Данченко (Данченко, 2006), І. Козубовська (Козубовська, Товканець, 1998), В. Оржеховська (Оржеховська, 1995; 2006), Т. Федорченко (Федорченко, 2003) профілактика (греч. *prophylaktikos* – попередження) та превентивності («превентивний» – попереджувальний, захисний) розглядається як процес виховання й перевиховання дітей з відхиленнями в поведінці.

У Концепції превентивного виховання дітей та молоді України розуміється як процес, спрямований на здійснення освітньо-профілактичних заходів та інших педагогічних моделей впливу на особистість дитини з метою попередження різних видів небезпечної поведінки на ранніх стадіях відхилення від освітньо-виховних і морально-правових норм, а також на формування ціннісного ставлення учнів до: суспільства та держави, людей, себе та праці (Концепція превентивного виховання дітей і молоді, 2000; Лозова, 2002).

Профілактика відхилень у поведінці молодших школярів має не допускати відхилення, а попереджати їх виникнення; спрямовуватися на викорінювання джерела дискомфорту в самої дитини, набуття дитиною необхідного досвіду в попередженні та розв'язанні проблем, що виникають, збереження здоров'я, а також на вільний саморозвиток особистості, що здійснюється на основі моральних цінностей суспільства та збереження індивідуальності дитини.

Останнім часом, поряд із корекційним підходом до виховання усе частіше наголошується на необхідності застосування превентивних заходів, що запобігають відхиленню від норми в поведінці молодших школярів. Усе більше дослідників намагаються визначити сутність превенції, превентивної діяльності: В. Оржеховська, І. Іванченко, А. Сбруєва, О. Дікова-Наворська, Н. Лавриченко, І. Карпюк, Л. Нечепоренко, Л. Кондрашова, Л. Пузанової.

Так, поряд із поняттям «корекція» у науковій літературі застосовується інше – «превенція». В. Оржеховська (Оржеховська, 1995, с. 94) сутність «превенції» трактує як справу соціальну, що потребує зміни моральних установок суспільства та об'єднаних зусиль медиків, юристів, психологів, соціальних працівників, педагогів. На думку вченої, зміна соціально-економічних умов потребує такої підготовки майбутніх педагогів до педагогічної діяльності, яка б урахувала всі етапи процесу соціалізації особистості. Вчена зазначає, що під превентивним підходом до виховання слід розуміти творчо

трансформований підхід, спрямований на визначення мети, завдань і теоретичне обґрунтування превентивної практики.

Вчені зауважують на доцільності проведення вчасної превентивної діяльності І. Іванченко, А. Сбруєва, О. Дікова-Наворська (Іванченко, Сбруєва, Дікова-Наворська, 2006), Н. Лавриченко (Лавриченко, 2008) і наголошують, що важливо не стільки коригувати асоціальну поведінку, скільки упереджувати її виникнення, змінювати умови життя дитини на краще, організовувати соціальне середовище, регулювати і контролювати взаємодію з кожним учнем, запобігати закріпленню негативних звичок у поведінці. Усі погляди вчених об'єднані глибоким переконанням, що педагогічний процес повинен створювати умови для задоволення базових потреб дитини – почуття любові й власної гідності.

Л. Нечепоренко (Нечипоренко, 1995) виокремлює педагогічний аспект превентивної діяльності та наголошує на тому, що превентивна діяльність повинна спрямовуватися на формування цінностей, способів соціалізації, стійкого і виваженого ставлення до негативних явищ і почуттів, гуманістичних і комунікативних якостей, індивідуальних механізмів подолання переживань і важких станів, на подолання егоцентризму, на соціальну адаптацію особистості.

Теоретичне дослідження проблеми превентивної діяльності викладено у праці Л. Кондрашової «Превентивна педагогіка» (Кондрашова, 2004), де доводиться, що превентивна діяльність спрямована на формування в школярів системи суб'єктивних ставлень як основного внутрішнього регулятора поведінки особистості. Основу превентивної діяльності дослідниця вбачає в усуненні причин та умов, що можуть провокувати виникнення шкідливих звичок, у попередженні їх виникнення до того, як вони позначаються на структурі особистості та її поведінці. При цьому важливою особливістю превентивної діяльності є зміна позиції педагога в освітньо-виховному процесі, оновлення способу його дій. Новизна підходу вченої до трактування сутності превентивної педагогічної діяльності полягає в усвідомленні того, що об'єктом превентивних дій педагога повинні бути не тільки діти з асоціальною поведінкою, які потребують корекції й перевиховання, але і й інші діти, яким необхідна вчасна педагогічна допомога і психологічна підтримка в повсякденному шкільному житті.

Разом із тим, вчені пояснюють сутність превентивної діяльності та пов'язують з компетентністю, технологічною і технічною готовністю

до самореалізації, управління спілкуванням, адресного впливу на дитину чи групу дітей.

Саме орієнтація на превенцію, здатна забезпечити ситуацію особистісного зростання й, відповідно, розвиток дитини в освітньому процесі, збереження її фізичного і морального здоров'я. На позитивну оцінку заслуговує її думка про необхідність цілеспрямованої та системної підготовки майбутніх педагогів до превентивної діяльності, оскільки тільки завдяки спеціальній підготовці формується активність, дієвість, готовність перебудовувати власну діяльність, професійну поведінку, проявляючи певні зусилля, переборювати опір навколишнього середовища задля блага дитини.

На думку Л. Пузанової (Пузанова, 2006), превентивна діяльність заснована на педагогічній допомозі, запобіганні відхилень від норми в поведінці й спілкуванні особистості. Вона задовольняє соціальне очікування й виконує соціальне замовлення з підготовки морально і духовно багатой творчої особистості, що зумовлює зміну позиції з пасивного учасника на активного суб'єкта освітнього процесу. Превентивна діяльність на відміну від існуючих у практиці підходів до «перевиховання», «профілактики», «соціальної терапії», «соціальної реабілітації» повинна концентруватися на запобіганні відхилень у поведінці дітей, особливо тих, що зазнають труднощів у шкільному житті й не мають досвіду самостійного їх подолання. Також превентивна діяльність має спрямовуватися на формування позитивних установок у дитини, на усунення шкідливих звичок, що спричиняють асоціальну поведінку.

Результати досліджень учених свідчать, що підготовка до превентивної діяльності майбутніх педагогів є керованим, індивідуально орієнтованим процесом формування у здобувачів вищої освіти наукових основ превентивної педагогіки, превентивних дій і професійно-моральних якостей, що забезпечують результативність превентивного виховання молодших школярів. У працях аналізується структура підготовки здобувачів вищої освіти до превентивної педагогічної діяльності, яка об'єднує такі складники: **освітній** (оволодіння теоретичними основами превентивної діяльності з молодшими школярами); **організаційний** (педагогічні умови і узгодження цілей професійної підготовки відповідно до принципів превенції з місією, візією закладу вищої освіти); **дидактичний** (виявляється в інтегруванні змісту дисциплін загальної та професійної підготовки, узгодженні форм, методів, засобів, методичне

забезпечення); **особистісний** (розвиток особистісних якостей, творчих здібностей майбутніх педагогів); **технологічний** (оволодіння технологіями діяльності, що побудовані на принципах превенції).

Заначено, що зміст підготовки до превентивної діяльності – це педагогічно адаптований соціальний досвід, що складається зі знань про особливості та способи пізнавально-практичної діяльності, досвіду здійснення впливу на особистість відповідно до принципів превенції засобами вербальної і невербальної комунікації, досвіду креативного вирішення професійних завдань за допомогою освітніх і виховних технологій, а також досвіду емоційно-ціннісного ставлення до результатів превентивної діяльності.

Відзначимо, що продуктивність підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності залежить від вчасного оновлення її змісту, уведення до навчальних планів і програм положень превентивної педагогічної теорії, упровадження в освітній процес методик і технологій, що ґрунтовані на принципах превенції.

Превенція як основа педагогічної діяльності «не замикає» освітній процес на особі майбутнього педагога, оскільки пріоритетними стають його взаємозв'язки з учнями, їхня взаємодія, співпраця та співтворчість. Тому у процесі навчання в закладі вищої освіти майбутні педагоги мають набути досвід узаємодії з учнями в самостійній професійній діяльності, опанувати систему апробованих способів діяльності стосовно себе самих, соціуму, природи, засвоює різні механізми пошуку знань в індивідуальній й колективній діяльності.

Особливістю цієї діяльності є **гуманізація освітнього процесу**, коли дії вчителя спрямовані на розвиток особистості учнів, становлення їхньої духовності, формування системи загальнолюдських і національних цінностей. Однак виховний результат освітнього процесу багато в чому визначається культурою довіри і свободою людських відносин. Право вибору завдань, свобода дій в освітньому процесі стає основою самореалізації молодшого школяра, умовою прояву його здібностей, задоволення потреб у самовираженні й самоствердженні. Не менш значущою особливістю превентивної діяльності є спрямованість на формування в кожного молодшого школяра протидії асоціальним проявам у поведінці, відповідальності за власні дії й учинки, становлення особистості.

Відзначимо, що в основі превентивної діяльності лежить особистісний підхід до її організації. При цьому цілісність і позитивна

тенденція розвитку особистості забезпечується превентивним характером педагогічної діяльності, створенням умов для самовираження кожного учня.

Завдяки реформаційним змінам, що нині відбуваються в Новій українській школі молодший школяр виступає не об'єктом, а суб'єктом освітнього процесу, тому його розвиток і набуття життєвого досвіду повинні супроводжуватися **повноцінною психологічною підтримкою й запобіганням можливим помилковим діям**, що ведуть до закріплення шкідливих звичок або негативної поведінки. **Саме педагогічна допомога стимулює потенційні можливості та індивідуальні життєві потреби дитини молодшого шкільного віку.**

Підготовка майбутніх педагогів до превентивної діяльності забезпечує умови для підтримання ними прояву активності, вільних дій дитини, міркувань і суджень, що стимулюють її самоствердження, самовираження й саморозвиток. **Така діяльність базується на взаємодії, співпраці та співтворчості майбутнього педагога й учнів**, стимулює активну участь, креативне мислення, нестандартні дії молодших школярів, що дозволяє встановлювати контакт з ними, розуміти внутрішню психологічну позицію особистості, будувати і коригувати відносини в системі «педагог – учень – клас», керувати емоційним настроєм і психічним станом. Готуючись до превентивної діяльності, майбутньому педагогу важливо навчитися діяти, виходячи зі структури педагогічної взаємодії, основними компонентами якої є моделювання відносин з учнями в ході сумісної діяльності, безпосередня взаємодія в системі «педагог – учні», управління процесом взаємодії в цій системі, презентація педагогом навчальної інформації, установлення рефлексивного зв'язку.

Превентивні дії майбутнього педагога будуть ефективними лише тоді, коли він матиме чіткі уявлення про соціальну і пізнавальну мотивацію молодших школярів, **володітиме методикою виявлення і подолання їхніх пізнавальних труднощів, будуватиме педагогічно грамотну стратегію й тактику розвитку суб'єктності кожної дитини на основі її індивідуальних особливостей**. Такі дії мають бути спрямовані на створення системи конкретних заходів із формування в учнів навичок співпраці, взаємопідтримки, здатності до командної роботи. **Превентивні дії майбутнього педагога допомагають кожному молодшому школяреві усвідомити гідність і неповторність своєї особистості.**

Ефективність превентивних дій майбутніх педагогів зумовлюється характером їхньої професійної підготовки, змістом, методикою і технологіями, цілеспрямованою, систематичною роботою з формування їхньої готовності до превентивної діяльності. Тому **в системі їхньої підготовки до професійної праці важлива роль має бути відведена превентивній діяльності**. Здобувачам вищої педагогічної освіти в ході підготовки до превентивної діяльності важливо зрозуміти, що **своєчасна підтримка зі сторони педагога, створення емоційно-сприятливого психологічного комфорту для кожного учня, віра в його можливості й здібності – це запорука**, яка стимулює бажання до активного навчання, розвитку здібностей до особистісного саморозвитку, оволодіння способами самопізнання, самовираження, самоствердження власного «Я» як самим учням, так і педагогам.

На нашу думку, превентивна діяльність – це керований процес уведення здобувачів вищої освіти в університетське середовище і професійну реальність, що забезпечує функціонування конструктивних механізмів особистості на когнітивному, емоційному, мотиваційному і поведінковому рівнях. Раціонально організована, керована **превентивна діяльність моделює освітній процес, спрямовує його на формування «професійного образу» майбутнього фахівця, розвиток у нього особистісних і професійних новоутворень**.

Аналіз наукового доробку вітчизняних науковців свідчить про те, що основними напрямками підготовки до превентивної діяльності у вищій школі, що попереджує труднощі адаптації майбутніх педагогів в умовах освітнього процесу, є такі:

- організація освітнього процесу на принципах психолого-педагогічного супроводу і методичного забезпечення навчання;
- технологізація освітнього процесу на основі процесного і діяльнісного підходів до організації аудиторних занять, застосування різних освітніх технологій;
- активізація способів перетворення особистості майбутніх педагогів засобами проєктування для них кризових ситуацій професійного розвитку за обов'язкової психологічної підтримки і педагогічної допомоги.

Превентивна діяльність покликана виконувати функції, серед яких варто виокремити: **пізнавальну**, що є джерелом необхідних для успішного рішення педагогічних завдань, знань їх особистісного змісту; **емоційно-ціннісну**, що дозволяє вибрати і закріпити основні

цінності й сенси життя як джерело емоційних переживань, що сприяють оволодінню досвідом; **функцію самовизначення** – особистісного, професійного, соціального; **дієво-практичну**, що забезпечує оволодіння досвідом превентивних дій і соціальної поведінки; **комунікативну**, що формує навички спілкування і побудови міжособистісних відносин; **соціалізаційну**, що залучає особистість до соціального простору шляхом активної участі в різноманітних видах діяльності й спілкування.

Саме **успішне виконання цих функцій передбачає спеціальну професійну підготовку майбутніх педагогів до роботи в умовах Нової української школи**,. Організація навчання на принципах превенції стимулює позитивну емоційну реакцію молодших школярів на превентивні дії майбутнього педагога, що активізує пізнавальну діяльність, комунікативний механізм і регулює створення ситуації психологічної та педагогічної єдності, забезпечення можливостей для розвитку, самовираження і самоствердження в освітній діяльності кожного її учасника, приховане управління ініціативою учнів.

Підготовка майбутніх педагогів до превентивної діяльності з молодшими школярами повинна поєднувати теоретичну, практичну і науково-дослідну підготовки. Отже, **професійна підготовка** повинна мати інтегративний характер і здійснюватися в процесі всіх основних видів пізнавальної і творчої діяльності. Її мета – формування стійкої професійної спрямованості, морально-психологічної, теоретичної і практичної готовності до майбутньої діяльності у педагогічній сфері.

Знання й уміння, що отримані в ході аудиторних занять, слід закріплювати в процесі практичної підготовки. Якщо на заняттях із педагогічних дисциплін майбутні педагоги вчать аналізувати власний психічний і фізичний стан, свої дії та вчинки, керувати емоційним станом, то в ході педагогічної практики ці вміння вони вчать передавали учням. Звісно, до початку практики студенти відпрацьовують фахову методiku роботи з учнями щодо розвитку їхнього самооцінювання й самоствердження на заняттях, структура яких включає: вправи, що спрямовані на створення позитивної емоційної атмосфери; бесіди в колі про попередні заняття; рухливі ігри, вправи на емоційну і поведінкову гнучкість; психодіагностику (тести, твори, психологічні замальовки).

Практична підготовка охоплює систему різних видів практик, що проводяться упродовж всього періоду навчання студентів за наскрізною програмою, з поступовим ускладненням завдань, змісту, форм і методів

її проведення; забезпечується практичним спрямуванням теоретичної підготовки; виконанням лабораторних завдань, практичних, курсових, кваліфікаційних робіт, змістовно та організаційно пов'язаних з елементами практики; залученням студентів до роботи з дітьми групи ризику, схильними до девіантної поведінки, в загальноосвітніх і позашкільних закладах, громадських організаціях.

Практична підготовка сприяє: поглибленню теоретичних знань; засвоєнню цінностей майбутньої професійної діяльності; оволодінню професійними вміннями і навичками, сучасними технологіями психолого–педагогічної діяльності; осмисленню особливостей психолого-педагогічної роботи; ознайомленню студентів з сучасним станом превентивної діяльності в різних закладах; формуванню професійно важливих якостей майбутніх вчителів початкової школи; оволодінню етичними нормами професійної поведінки; створенню умов для розвитку здібностей і самореалізації студентів; формуванню у студентів творчого і дослідницького підходів до професійної діяльності; усвідомленню важливості превентивної діяльності; психологічній адаптації студентів до майбутньої професії.

Сьогодні навчальний процес у вищій школі все більше орієнтується на самостійний пошук студентами нових знань, дослідницьку діяльність студентів і творчий процес розв'язання ними пошуково-дослідних завдань. Дослідницька діяльність стає навчальним елементом і своєрідним тренінгом у процесі становлення і розвитку фахівців, сприяє втіленню пошукового підходу до їх діяльності, розвитку у них навичок побудови педагогічних гіпотез, проектів, моделей; оволодіння принципами і методами цієї діяльності. Участь студентів у дослідницькій діяльності сприяє набуттю ними навичок творчого ставлення до професійної діяльності, здатності взаємодіяти з різними структурами конкретного соціуму для вирішення існуючих проблем та ліквідації причин їх виникнення, формуванню вмінь розробляти і втілювати рекомендації щодо зниження певних відхилень у поведінці дітей молодшого шкільного віку.

Вважаємо, що залучення студентів до активної участі в дослідницькій діяльності в процесі виробничої практики на робочому місці вчителя позитивно впливає на формування творчого ставлення до превентивної діяльності. У процесі здійснення досліджень під час проходження практики студенти усвідомлюють, що пошуково-дослідна діяльність: обґрунтовує перспективи, розробляє основні

методи і підходи, на які опирається практика; допомагає формувати базу знань, необхідних для практичної роботи; породжує та уточнює концепції, виявляє важливі для узагальнення факти і підтверджує ефективність практичних методів; виконує суто практичну функцію, оскільки дослідницькі результати допомагають прийняти конкретні рішення, реалізувати конкретні програми або виховні заходи.

На ефективність підготовки майбутніх учителів початкової школи до превентивної діяльності, безумовно, впливає наявність інтересу студентів до цієї проблеми. Проте цей інтерес необхідно підтримувати, розвивати. Зростанню інтересу до превентивної діяльності, насамперед, сприяє цікава, змістовна, добре організована педагогічна робота.

Дуже важливим у превентивній діяльності є усвідомлення необхідності, корисності і важливості власної діяльності, що підсилює бажання працювати.

Відзначимо, що суттєвий і необхідний інтерес для теорії і практики навчання у ЗВО мають дидактичні закони: про єдність навчаючої і навчальної діяльності, що розглядає навчальний процес як взаємозв'язану і взаємозалежну діяльність студентів і викладачів; про єдність навчання виховання і розвитку, що визначає формування особистості студентів. Професійно-педагогічна підготовка студентів до превентивної діяльності засновувалася на таких дидактичних принципах:

- цілісність і фундаменталізація - єдність і поглиблення методологічної, загальноосвітньої, теоретичної і практичної підготовки студентів, розширення профілю професійної підготовки;

- системність як відображення структурних зв'язків, адекватних зв'язкам всередині наукової теорії, через систему методологічних знань, що охоплює: загальнонаукові терміни, знання про структуру знань, знання про методи наукового пізнання, наступність між різними програмами навчання в межах концепції багаторівневої освіти;

- науковість – відповідність змісту освіти рівню розвитку сучасної науки, відображення методів і закономірностей наукового пізнання; зв'язок теорії і практики навчання з життям – включення до змісту певних видів діяльності, а також професійно значимого матеріалу прикладного характеру відповідно провідних напрямів розвитку педагогічної і соціально-педагогічної теорії і практики;

- міжпредметні зв'язки – узгоджене вивчення теорій, законів, понять, спільних для різних предметів загальнонаукових методів

пізнання і методологічних принципів, формування спільних видів діяльності й систем відносин;

- наочність і доступність – відповідність обсягу і складності навчального матеріалу до реальних можливостей студентів, врахування здібностей, інтересів і професійної спрямованості студентів;

- взаємозв'язок теоретичного навчання й практики – осмислення та використання студентами на практиці теоретичних знань, усвідомлення їх значимості для успішної професійної діяльності, а з іншого боку – закріплення при вивченні теоретичних дисциплін і в навчально-дослідній роботі емпіричних знань, одержаних на практиці (реалізація принципу вимагає інтегрованого підходу до розробки завдань практики, виконання яких потребує актуалізації знань студентів із різних курсів; крім того, навчання за різними дисциплінами вибудовується так, що практичний досвід студентів постійно осмислювався з різних точок зору, з позицій різних навчальних дисциплін);

- прогностичність – відображення перспективних вимог до превентивної діяльності як перспективного напрямку розвитку педагогічної діяльності в майбутньому;

- контекстність – моделювання з допомогою всієї системи дидактичних форм, методів і засобів предметного і соціального змісту майбутньої професійної діяльності;

- відкритість, варіативність, гнучкість, динамічність системи підготовки та змісту, форм, методів навчання в залежності від соціальних потреб, індивідуальних запитів та інтересів студентів;

- наступність змісту різних рівнів підготовки спеціалістів;

- контрольованість – можливість перевірки відповідності реально одержаних результатів до поставлених цілей професійної освіти, ефективна система контролю професійного розвитку студентів у процесі підготовки.

Органічними складовими на всіх етапах підготовки майбутніх педагогів до превентивної діяльності з молодшими школярами в закладах загальної середньої освіти, що забезпечували поєднання теоретичного і практичного навчання, діалогічність, суб'єкт-суб'єктну взаємодію викладачів і студентів у навчальному процесі ВНЗ, виступили: інтерактивні форми і методи навчання, розв'язання педагогічних задач, педагогічна практика, розроблена із урахуванням специфіки превентивної діяльності, самотійна робота студентів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Оскільки вчитель початкових класів здатний найбільш результативно вплинути на становлення і розвиток молодших школярів, тому нагальною потребою сьогодення є оновлення змісту їхньої професійно-педагогічної підготовки в системі університетської освіти. Представлений аналіз до розуміння підготовки майбутніх педагогів до превентивної діяльності з молодшими школярами дає можливість означити шляхи підвищення ефективності педагогічної діяльності і розвитку особистості педагога, розбудови розвивального середовища в початковій школі на засадах урахування природних можливостей дитини, орієнтованості на кожну особистість, розкриття її задатків і можливостей, різнобічного розвитку індивідуальності дитини на основі виявлення інтересів і потреб, спрямованості на захист інтересів дитини. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні моделей організації підготовки майбутніх фахівців до здійснення превентивної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

- Данченко, І. О. (2006). *Профілактика девіантної поведінки молодших школярів у навчально-вихованому процесі* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 – теорія та методика виховання). Київ (Danchenko, I. O. (2006). *Prevention of deviant behavior of younger students in the educational process* (abstract dis. ... Candidate of Pedagogical Sciences). Kyiv).
- Оржеховська, В. М. (2006). *Превентивна педагогіка*. Ізмаїл (Orzhekhovskaya, V. M. (2006). *Preventive pedagogy*. Ishmael).
- Козубовська, І. В., Товканець, Г. В. (1998). *Соціальна профілактика девіантної поведінки: корекція відхилень у поведінці важковиховуваних дітей в процесі професійного спілкування*. Ужгород: Патент (Kozubovskaya, I. V., Tovanes, G. V. (1998). *Social prevention of deviant behavior: correction of deviations in the behavior of difficulty children in the process of professional communication*. Uzhgorod: Patent).
- Федорченко, Т. Є. (2003). *Рання профілактика негативних проявів у поведінці дітей*. Київ: ТОВ «ХІК» (Fedorchenko, T.E. (2003). *Early prevention of negative manifestations in children's behavior*. Kyiv: HIK).
- Концепція превентивного виховання дітей і молоді (2000). *Учитель, 1-3* (The concept of preventive education of children and young people (2000). *Teacher, 1-3*).
- Лозова, В. І. (2002). *Теоретичні основи виховання і навчання*. Харків: «ОБС» (Lozova, V. I. (2002). *Theoretical foundations of education and training*. Kharkiv: OBC).
- Оржеховська, В. М. (1995). Соціально-педагогічні проблеми девіантної поведінки неповнолітніх у сучасних умовах. *Педагогіка і психологія, 4*, 90–98 (Orzhekhovskaya, V. M. (1995). Socio-pedagogical problems of deviant behavior of minors in modern conditions. *Pedagogy and Psychology, 4*, 90–98).
- Іванченко, А. В., Сбруєва, А. А., Дікова-Наворська, О. М. (2006). *Соціалізація і соціальне виховання*. Житомир (Ivanchenko, A. V., Subrueva, A. A., Dikova-Navorskaya, O. M. (2006). *Socialization and social education*. Zhytomyr).

- Лавриченко, Н. М. (2008). Роль учителя в соціалізації учнівської молоді (європейський контекст). *Педагогіка і психологія*, 1, 101–107 (Lavrychenko, N. M. (2008). The role of the teacher in the socialization of student youth (European context). *Pedagogy and psychology*, 1, 101–107).
- Нечепоренко, Л. С. (1995). *Твоя доля – в твоїх руках. Педагогіка для всіх*. Харків: ХДУ (Necheporenko, L. S. (1995). *Your fate is in your hands. Pedagogy for all*. Kharkiv: KSU).
- Кондрашова, Л. В. (2004). *Превентивна педагогіка*. Кривий Ріг (Kondrashova, L. V. (2004). *Preventive pedagogy*. Kryvyi Rih).
- Пузанова, Л. Ю. (2006). Готовність до превентивної виховної діяльності як одна з особистісних характеристик сучасного вчителя. *Психолого-педагогічні проблеми формування професіоналізму викладачів вищої школи в умовах європейського виміру: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Полтава, 15-16 лютого 2006 р.). Полтава: ПДПУ, сс. 189–192 (Puzanova, L. Yu. (2006). Willingness to prevent educational activity as one of the personal characteristics of the modern teacher. *Psychological and pedagogical problems of formation of professionalism of higher education teachers in the conditions of European dimension: materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference* (Poltava, February 15-16, 2006). Poltava: PDPU, SS. 189–192).

SUMMARY

Zorochkina Tetiana, Zobenko Nataliia. Preparation of future teachers for preventive activity with younger school-aged students in general secondary education institutions.

The article substantiates the feasibility of conducting timely preventive work in educational institutions in order to prevent deviations in the behavior of younger school-aged students. Special attention is paid to the preparation of future teachers for preventive activities with younger schoolchildren in general secondary education institutions. In particular, the structure of higher education students' preparation for preventive pedagogical activity is analyzed. It combines the following components: educational; organizational; didactic; personal. The content and productivity of training future teachers for preventive professional activities with younger students are characterized. The basis of preventive activities lies in a personalized approach to its organization. In this case, the integrity and positive trend of personality development are ensured by the preventive nature of pedagogical activities, creating conditions for the self-expression of each student. It is noted that a feature of preventive activity is the humanization of the educational process.

Key words: preventive activity, preparation of future teachers for preventive activity, younger students, institutions of general secondary education, organization of the educational process, technologization of the educational process, psychological support, pedagogical assistance, directions of preparation for preventive activity in higher education, theoretical and practical training.